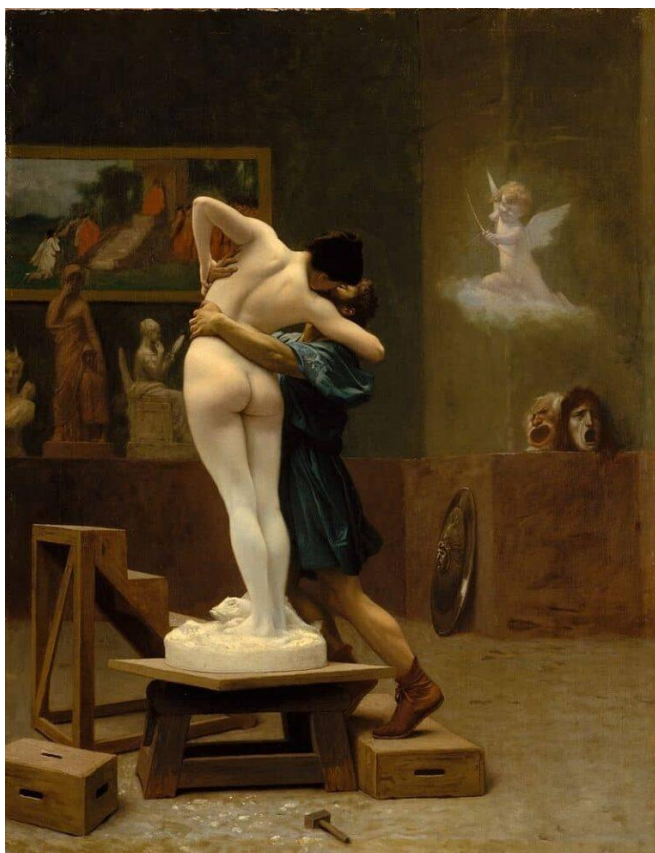

Pigmalió ens contempla des del sofà

quaderndelesidees.press/pigmalió-ens-contempla-des-del-sofà/

17 de juny de 2024

Jean-Léon Gérôme, *Pigmalió i Galatea*, ca. 1890.

Sota la llum que clareja, quan les coses es veuen poc definides: poc blanques i poc negres, poc belles i poc lletges. Sense albirar núvols en el cel, però sí sobre les pedres, m'acosto a certes narracions i imatges de la nostra cultura; com si fossin camps plens d'ulls tancats, sota parpelles petrificades, com qui mira un paisatge cobert d'aparents fulles mortes.

Em trobo davant la sòlida roca del mite de Pigmalió. Si el llegim detingudament, hi apreciarem idees indesitjables que circulen com la sang dins el cos de la tradició, i ho fan amb tal naturalitat que no ens resulta gens fàcil veure-les, saber detectar-les dins el niu del nostre propi pensament.

Cal revisar la història i reivindicar que se'n facin de noves. Buscar altres formes de mirar-nos en què la dona tingui la presència que es mereix, i que sens dubte la societat necessita. Veiem com n'és de viu el mite: Ovidi escriu les *Metamorfosis* el segle I dC i nosaltres el revisitem el segle XXI dC.

En la narració, se'ns diu que Pigmalíó era un rei-escultor, un artista. I un home trist, a conseqüència de no haver trobat la dona dels seus somnis, entenent per tal la dona dòcil i submisa, sempre disposada a satisfer l'amo. Això apareix ja en les primeres frases del text:

«Pigmalíó les havia vist (les dones) en perpètua ignomínia i, enutjat pels innumerables vicis que la natura ha posat a l'ànima de la dona, vivia sol i sense esposa...»

Sembla ser que la naturalesa, sense aparent motiu i de manera capriciosa, va decidir un dia omplir l'ànima de la dona de vicis. Per què? Quin fou el motiu pel qual la natura prengué una decisió tan sorprenent i arbitrària? Va ser ella, o més aviat, va ser la decisió dels homes que posseïen el poder, en el qual continuen?

El text d'Ovidi està impregnat de masclisme, però tot i així li hauríem de poder demanar si en algun moment no li va passar pel cap fer que Pigmalíó es preguntés si ell responia a l'ideal masculí de les dones. És obvi que no.

Així que decideix fer una escultura d'ivori per tal de donar forma al seu ideal femení. Acabada la peça, la troba tan bella i sensual que se n'enamora. L'artista ha quedat seduït per la seva pròpia obra i aleshores pensa, com si fos un déu, que el sùmmum de la felicitat fora aconseguir que la pedra cobrés vida. Li demana, doncs, a la deessa Afrodita si li pot assignar una dona semblant a l'estàtua. I Afrodita, contràriament al que podríem pensar, no busca una dona real, sinó que infon vida al cos inanimat.

No deixa de sorprendre'ns que enlloc del text de la narració no s'hi trobi ni una sola paraula de la mateixa dona transformada. No sabem si ella aprovava el canvi. Tampoc què pensava o sentia. Ni molt menys, si la idea del matrimoni li agradava o la incomodava.

El que se n'extreu és que ella no compta, no té opinió, no és ningú. És un ésser sense voluntat pròpia que actua al dictat de l'artista. I tot i ser viva, en el fons, sols és l'ombra de Pigmalíó i les ombres no parlen.

L'escultor alaba únicament la bellesa de Galatea. Cap altra referència a la seva personalitat, capacitats, intel·ligència, etc. Només bellesa i joventut, les dues mateixes idees que continuen inculcant-nos a dia d'avui a totes les dones.

Un discurs que es manté sense variacions. Vegem el recitatiu propagandístic amb què ens llevem cada dia. Escoltem-ne l'altaveu:

Cantem, cantem allò que (els homes) desitgem!

Cantem al matí i al vespre, cantem per dir-li a la dona: canvia't el rostre!

Estira't les galtes! Compra't cremes! Engreixa't les mamelles!

Ets lletja, ets gorda, encara no arribes a ser bella! La nostra bella!
Ho diuen a les vuit i a les dotze, ho diuen de matinada i a la tarda!
Cantem, cantem allò que nosaltres desitgem!

Aquest bombardeig sistemàtic d'ordres (sota l'eufemisme de suggeriments), a què obeeix?

Obeeix a la mateixa idea de mantenir el control del cos i l'ànima de la dona, de mantenir la propietat intacta. I com, a través de què? D'un ingent aparell que pren forma en els medis de manipulació de masses, de certs agents politicoeconòmics, de determinats àmbits de la medicina, la publicitat, etc. Tots ells treballen sense defallir per acomplexar la dona, dirigir-la i tenir-la ocupada i preocupada a mantenir-se jove i bella.

La batalla (la violència) té lloc en el cos femení, com ja fa temps que ens recorden les intel·lectuals feministes, i fora bo no oblidar-ho.

Però hi ha més coses que apareixen darrere del discurs publicitari. El mite no emmascara el discurs, perquè, senzillament, no li cal. Qui sí que ho necessita és la publicitat, perquè es presenta amb un fals discurs que amaga les seves veritables intencions. Ens diu que som «lliures» de mirar, lliures de decidir i de comprar, quan, en realitat, el que hi ha és un marc preestablert:

«Jo determino els patrons a seguir. Jo els dicto i els imposo. Jo et dic com ha de ser el teu cos, com has de vestir, què has de consumir. Però sàpigues, amiga meva, que de tot això que et dic, et deixo triar el que tu vulguis... Ets lliure, tu tries!»

És a dir, tu tries allò que jo he decidit que triïs, i ningú podrà negar que, a l'últim, tu prens la decisió. Encara que esculls (sense ser-ne conscient) el que jo vull. Però et sentiràs convençuda que has estat tu qui «lliurement» ha pres l'opció.

Aquests pervers mecanisme és només un (no pas l'únic) dels que operen en la propaganda, i he de reconèixer que amb una efectivitat que fa feredat.

Un altre mecanisme important té a veure amb l'acceleració del temps. Se'ns imposa una velocitat que és contrària al temps propi de la naturalesa humana. Una velocitat que violenta i trenca el nostre equilibri natural.

Violentar el ritme que ens és consubstancial (no som màquines), fent-nos creure que som superdones, no és innocu, té moltes derivades, i una d'elles és que impedeix l'anàlisi, i la violència rebuda, després ens la infligim entre nosaltres i a allò que ens envolta.

Francisco de Goya, *Pigmalió i Galatea*, ca. 1812 –
1820

Si tornem al mite representat a la pintura, trobarem una sèrie d'imatges semblants a les que ens mostra el quadre de Gérôme, on Galatea, bella i sensual, respon a les carícies del seu creador. Es tracta d'una interpretació interessada que no apareix en el text, però que plau als senyors pintors i contempladors de l'obra.

Hi ha altres punts de vista. Observem l'estampa de Goya, el qual, per cert, devia mantenir eloqüents converses amb Pigmalió. Si més no, perquè compartien coses, com ara els trets misògins, tal com s'aprecia en el seu dibuix *Pigmalió i Galatea*.

L'autor ens presenta Galatea en fase de transformació. Veiem el cos rígid de l'escultura i el cap de tonalitat més clara, ja dotat de vida. Ho corrobora l'expressió d'angoixa i crispació de Galatea, dirigint la mirada cap a l'espectador, davant l'imminent agressió que està a punt de patir, quan l'escultor colpegi el punxó que ha situat en el seu pubis.

En el centre de la composició es veu Pigmalió obert de cames, ocupant el màxim d'espai possible, vestit amb roba fosca, tinta que contrasta amb la que hi ha a la resta de l'estampa i que ajuda a dirigir la mirada de l'espectador cap a ell i el que està fent. Galatea queda situada en l'extrem dret del dibuix.

La postura de l'escultor és tan forçada que gairebé no resulta creïble, però sí que intensifica la càrrega de violència implícita. A través dels braços, ens dibuixa una diagonal que comença en el martell que sosté amb la mà dreta, i que segueix fins al punxó que té a la mà esquerra, tot conduint la vista cap a Galatea. Per què Goya col·loca l'estri sobre el pubis de Galatea? Hi ha algun missatge ocult o és més aviat l'evident?

No sabem fins a quin punt les ganes que té l'escultor «d'abraçar la seva» figura de carn són les que li susciten l'agressivitat a l'hora d'atacar la pedra. Perquè en l'acció rau, al meu entendre, el centre del dibuix. És a través d'ella que succeeix un fet extraordinari: la creació d'un autòmat femení.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre un butlletí amb els nous articles que publiquem envia'ns el teu correu electrònic i et subscriuràs a la Newsletter de Quadern.

Quadern de les ideesCapital Natural

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Natividad Ayala

Exerceix l'ofici de la pintura. Ha estat professora d'art a diferents centres de Sabadell i Sant Cugat del Vallès.